

LITERATURA

D'art, monstres i altres quimeres

Novel·la ambiciosa sobre l'èxit efímer i l'oblit que van marcar la trajectòria vital i artística d'Ismael Smith (1886-1972), *Les altures* mostra el declivi d'un personatge que fou bandejat dels corrents estètics i culturals vigents a la societat catalana del primer terç del segle XX. Portell hi basteix una ficció rigorosament documentada.

JOSEP GRAS

“**S**empre hi ha algú que creu en la bellesa”, li deia la mare al fill artista quan aquest era rebutjat per les institucions i pels cercles artístics influents del moment. A Barcelona se n'havien desentès quan ell va voler fer donació de bona part de la seva obra (pintures, escultures, gravats...). Ismael ja vivia a Irvington, a l'estat de Nova York, amb els pocs membres que quedaven de la família Smith Marí. Qui havia conegut l'èxit durant les dues primeres dècades del segle XX, a Barcelona i també a París, valorat i controvertit

ahora pels seus dibuixos satírics a capçaleres tan populars com *La Campana de Gràcia*, *Papitu* o *Cu-cut!* —que mostraven figures humanes volgudament deformades, properes a la caricatura, amb un to grotesc i impúdic— i considerat provocatiu també per les seves peces escultòriques, va acabar sent bandejat d'un ambient que no veia de bon grat el seu estil, massa atrevit per als cànons noucentistes de l'època (“... voldrien un art que fes bonic, del que agrada a les tietes; un art moral, domesticat...”, deia quan ja començava a ser criticat). Paraules que contenien un mal presagi, perquè l'hostilitat cap a la seva obra i la indiferència van anar creixent. Finalment, el 1919 l'artista de tan entusiasta com efímer reconeixement i la seva família van travessar l'Atlàntic per cercar-hi un futur més esperançador.

Ismael Smith (nascut a Barcelona el 1886), escultor, pintor, dibuixant, il·lustrador, dissenyador gràfic, creador d'exlibris —bon deixeble d'Alexandre de Riquer—..., va passar de ser admirat per prohoms com Eugeni d'Ors, Raimon Casellas i fins i tot Francesc Cambó a caure progressivament en l'oblit. Al llarg de les dècades que van seguir al seu exili voluntari, tot i que va anar fent estades puntuals a la seva ciutat natal i a París —on hi havia dut una vida de dandi i de gran *charmant*, com a ell li agradava anomenar-se—, l'autor del conjunt escultòric *En abundància* (dona nua oferint-se a dos monstres) —que mai va ser

exposat enlloc i que es creu que va ser destruït—, va aïllar-se cada cop més de la societat, sumit en una mena d'isolament lànguid que el va dur a arraconar la pràctica de l'art. Ismael va anar perdent interès en la seva carrera —tot i que encara feia dibuixos, centrats sobretot en l'estudi del càncer, que és el que el va captivar durant l'última etapa de la seva vida— i el seu comportament va tornar-se encara més excèntric, fins al punt de ser percebut com a amenaçador en el seu entorn social. El 1972 va morir al sanatori de Bloomingdale, a la localitat novaiorquesa de White Plains, després d'onze anys de reclusió forçada.

Una vida i un personatge tan poc convencionals constitueixen un poderós esperó per a la inventiva de qualsevol escriptor. Sebastià Portell (ses Salines, 1992) no ha desaprofitat l'ocasió i ha novel·lat la trajectòria vital d'un dels “maleïts” catalans més fascinants, el llegat i la figura del qual van haver d'esperar força anys per ser revisats. El 2017 el MNAC va dedicar-li una completíssima exposició, “Ismael

Sebastià Portell

JORDI PLAY

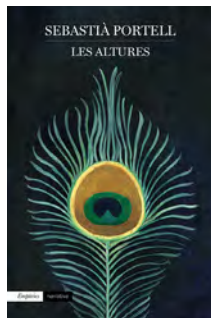
Smith, la bellesa i els monstres”, que il·luminava de nou la personalitat d’un artista enigmàtic i difícil, però injustament relegat a una posteritat desmemoriada.

Portell (*Ariel i els cossos*, 2019; *Antònia Vicens, massa deutes amb les flors*, 2016) ha estudiat en profunditat el personatge, documentant-se en el fons que es conserva al Museu d’Art de Cerdanyola i en publicacions monogràfiques, informació d’hemeroteca i catàlegs, amb la voluntat d’oferir un relat ficcionat però rigorós i fidel a la biografia del polifacètic creador (l’autor hi manté els noms reals dels familiars i amics i els dels seus coetanis). *Les altures* és, doncs, un projecte literari ambiciós, perquè per damunt de tot vol ser una novel·la, que recorre els diferents periples d’Ismael Smith, centrant-se en episodis i moments concrets que l’escriptor considera rellevants, i resseguint les seves passes i les de la família. Fa pensar, en aquest sentit, en el tipus de novel·la de nissaga familiar (*Els Buddenbrook*, per exemple) que narra l’esplendor i l’implacable declivi d’uns

cognoms que havien estat il·lustres i respectats en els cercles benestants de l’època.

Portell traça la corba tràgica en què conflueixen les vides dels Smith Marí al llarg de set capítols, la trama dels quals no obeeix a una línia cronològica, sinó que avança i retrocedeix en el temps, amb la intenció de retratar l’artista i la seva evolució tot subratllant-ne alguns fets fortament desestabilitzadors: el suïcidi del pare quan l’Ismael encara era un nen; la mort de la mare —l’única persona propera, juntament amb la seva germana Anna Maria, que l’acceptaven com era i que sempre li van donar suport— i la sobtada pèrdua d’aquesta darrera, que també es va llevar la vida quan més la necessitava.

Incomprès, de comportament sovint histriònic, autor d’una obra tractada amb freqüència de quimèrica i ofensiva, Ismael Smith va ser doblement menyspreat com a artista: en el si de la família i pel món de l’art català d’aquells anys. Però el reconeixement del seu treball, que ell pensava que algun dia es produiria, no vindria d’aquells que s’ho miren des de dalt, situats més enllà del bé i del mal, sinó de la gent que creu en l’Art, en majúscula. Sens dubte, ara que es compleixen cinquanta anys de la seva mort, la publicació de *Les altures* contribueix a la reparació del greuge.

Les altures

SEBASTIÀ PORTELL

Empúries
Barcelona, 2022
280 pàgines

Josep Pla

Hem d’acostar-nos més a València

Selecció i introducció d’Antoni Martí Monterde

34
edicions

HEM D’ACOSTAR-NOS MÉS A VALÈNCIA

de JOSEP PLA

Selecció i introducció
d’Antoni Martí Monterde

NOVETATS 3i4

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**

Visita la nostra botiga virtual en

www.tresiquatre.cat

3i4